

PRŮVODCE SPOTŘEBITELE
SDRUŽENÍ ČESKÝCH SPOTŘEBITELŮ

Umíme si půjčovat?

(Podepsat můžeš, přečíst musíš!)

Libor Dupal, Otakar Schlossberger, Petr Toman

Průvodce spotřebitelem, svazek č. 10 – Umíme si půjčovat?, 1. vydání (přepřacovaný svazek č. 2 z r. 2004)

© Ing. Libor Dupal, JUDr. Ing. Otakar Schlossberger, JUDr. Petr Toman © Sdružení českých spotřebitelů, Praha, listopad 2006

ISBN 80-239-8484-5

Sdružení českých spotřebitelů
Průvodce spotřebitele

Umíme si půjčovat?

(Podepsat můžeš, přečíst musíš!)

Libor Dupal, Otakar Schlossberger, Petr Toman

SDRUŽENÍ ČESKÝCH SPOTŘEBITELŮ
CZECH CONSUMERS ASSOCIATION
www.regio.cz/spotrebitei

www.tzus.eu

Tato publikace byla vytvořena za finančního přispění Ministerstva průmyslu a obchodu v rámci grantu uděleného na projekt „SCS radí a zastupuje, informuje a vzdělává“ a autorizované osoby a největší akreditované české zkušební a certifikační organizace v oblasti stavebnictví, kterou je Technický a zkušební ústav stavební Praha, s.p.

Průvodce spotřebitele, svazek č. 10 – Umíme si půjčovat?, 1. vydání (přepřacovaný svazek č. 2 z r. 2004)

© Ing. Libor Dupal, JUDr. Ing. Otakar Schlossberger, JUDr. Petr Toman © Sdružení českých spotřebitelů, Praha, listopad 2006

ISBN 80-239-8484-5

OBSAH

0	(Předmluva)	5
0.1	(Slovo o autorech)	6
1	ÚVOD (Libor Dupal)	7
1.1	Související a odkazovaná legislativa	7
1.2	Kupní smlouva	7
1.2.1	Prodej za hotové	8
1.2.2	Při prodeji na úvěr	8
1.2.3	Při prodeji na splátky	8
1.3	Půjčky a úvěry	8
2	PŮJČKA PODLE OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU (Petr Toman)	8
2.1	Smlouva o půjčce	8
2.2	Co je to půjčka	9
2.3	Úrok z půjčky	9
2.4	Vrácení půjčky	9
2.4.1	Vrácení půjčky ve splátkách	9
2.4.2	Předčasné vrácení půjčky	10
2.4.3	Potvrzení o vrácení půjčky	10
2.4.4	Vrácení půjčky poštou	10
2.5	Neznámý věřitel	11
2.6	Prodlení dlužníka, úroky z prodlení	11
2.7	Lichva	12
2.8	Zajištění vrácení půjčky	12
2.9	Smlouva o výpůjčce	13
3	ÚVĚR PODLE OBCHODNÍHO ZÁKONÍKU (Petr Toman)	14
3.1	Smlouva o úvěru	14
3.1.1	Jaké náležitosti musí obsahovat smlouva o úvěru	14
3.2	Poskytnutí úvěru	15
3.2.1	Kdo může poskytovat úvěr	15
3.2.2	Rezervační poplatek	15
3.2.3	Úrok z úvěru	15
3.3	Vrácení úvěru	16
3.3.1	Vrácení úvěru ve splátkách	16
3.4	Plnění více závazků vůči témuž věřiteli	16
3.5	Úroky z prodlení	17
3.6	Zajištění vrácení úvěru	17
3.7	Rozdíl mezi úvěrem a půjčkou	17
4	STAVEBNÍ PŮJČKÝ (Libor Dupal)	17
4.1	Informace o půjčce	18
4.2	Popis „produktu“ ve smlouvě	18
4.3	Nominální úroková míra, splátkový kalendář	19
4.4	Stavební spoření a úvěry	20
5	SPOTŘEBITELSKÝ ÚVĚR (Libor Dupal)	20
5.1	Co je to spotřebitelský úvěr?	21
5.2	Kdo je spotřebitel, kdo věřitel?	21

5.3	Roční procentní sazba nákladů	21
5.4	Smlouvy o spotřebitelském úvěru	23
5.5	Dozor	24
6	FINANČNÍ ARBITR A MIMOSOUDNÍ VYROVNÁVÁNÍ SPORŮ (Otakar Schlossberger)	24
6.1	Mimosoudní vyrovnávání sporů ve vybraných oblastech bankovní činnosti	24
6.2	Co řeší finanční arbitr?	25
6.3	Řízení před arbitrem	25
6.4	Mezinárodní spolupráce FIN-NET	26
7	DOPORUČENÍ NA ZÁVĚR	27
7.1	Doporučené kroky při půjčování si peněz	28
	Vydané a připravované tiskoviny SČS	30

0. Předmluva

Sdružení českých spotřebitelů již zhruba před dvěma roky vede s partnery kampaň nazvanou „Podepsat můžeš, přečíst musíš!“. Na samém počátku této kampaně, spolu se seminářem organizovaným pod záštitou Hospodářského výboru v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR, byla vydána brožurka pod názvem kampaně.

Podala v té době poměrně ojedinělý výklad práva souvisejícího s poskytováním a přijímáním peněžních půjček a úvěrů. Od té doby se téma stalo více a více diskutované v médiích a různými subjekty bylo publikováno několik dalších tiskovin, jež se na téma půjčování si peněz zaměřovaly.

Ve dnech, kdy je finalizován tento text, média oznámila, že Češi si právě „navypůjčovali“ na půl bilionu korun. V České republice prudce narůstá míra zadlužení domácností a podle informací z médií se nejvíce zadlužují především domácnosti s nižšími příjmy. Pokračující boom zaznamenáváme v hypotečních úvěrech.

To samo o sobě nic neznamená, kampaň našeho sdružení není cílená proti půjčkám jako takovým. Podstatné je, zda si občané půjčují peníze obezřetně a s rozvahou. Bohužel zprávy, které jsou v tomto směru k dispozici, nejsou povzbudivé. Mnozí z nás si neuvědomují, jakým závazkům se při uzavírání smlouvy o půjčce vystavujeme, ve spleti ustanovení a podmínek se neumíme (a proto ani nechceme) orientovat. Je nebezpečí, že hrozbě exekucí bude v příštích letech vystaveno mnoho našich spoluobčanů.

Tyto skutečnosti nás vedou k tomu, že ve spolupráci s partnery chceme v příštích měsících a celém roce 2007 v kampani nejen pokračovat, ale dále ji zintenzívnit. V jejím rámci jsme se rozhodli i podstatně přepracovat zmíněnou publikaci. Některé právní předpisy byly aktualizovány, byť v oblasti regulace k žádnému zlomovému vývoji nedošlo. Text byl nicméně doplněn, kde bylo třeba, ale také poněkud zkrácen a zjednodušen. I tak máme za to, že si uchovává dostatečnou vypovídací hodnotu.

SČS chce nadále přispívat ke zvyšování právního povědomí spotřebitelů, kteří mnohdy nemají potřebnou představu o náležitostech smlouvy, již se chystají uzavřít, se zněním smlouvy se neseznamují často ani zběžně nebo vůbec a důsledky svého podpisu smlouvy si neuvědomují.

O kampani se spotřebitelé mohou informovat na stránkách www.vaspopdps.cz

*Ing. Libor Dupal,
předseda SČS (dupal@regio.cz)*

0.1 (Slovo o autorech)

JUDr. Ing. Otakar Schlossberger je finančním arbitrem, JUDr. Petr Toman je renomovaný právník, který v autorském týmu zastupoval Českou advokátní komoru, Ing. Libor Dupal je nezávislým konzultantem a předsedou Sdružení českých spotřebitelů.

Nemáte finanční prostředky na realizaci svých nákupních plánů a nemíníte jejich naplnění více odkládat? Můžete uzavřít smlouvu o půjčce, smlouvu o úvěru či smlouvu o spotřebitelském úvěru...

Možná byste si nejdříve ale měli přečíst tuto publikaci; v každém případě ale smlouvu, než ji uzavřete.

PODEPSAT TOTIŽ SMLOUVU MŮŽETE, PŘEČÍST JI MUSÍTE!

1 ÚVOD (Libor Dupal)

1.1 *Související legislativa*

Vzhledem k zaměření této publikace, orientované na problematiku ochrany zájmů spotřebitele, nemůžeme v odkazech nezmínit zákon ze dne 16. prosince 1992 č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, v platném znění (dále též „zákon o ochraně spotřebitele“).

Nicméně oblasti bankovníctví, úvěrů a také platebního styku se týká i celá řada dalších zákonů. Jsou to zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění (dále též „občanský zákoník“), zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění (dále též „obchodní zákoník“), zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb. (dále též „zákon o spotřebitelském úvěru“), zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření, v platném znění (dále též „zákon o stavebním spoření“) a zákon č. 124/2002 Sb., o platebním styku.

Záleží na samotném spotřebiteli, jak bude schopen v rámci tohoto prostoru, možná ne zcela transparentního a přehledného (ani uvedený seznam není vyčerpávající!), využít všech svých práv, která mu právní úprava přiznává. Spotřebitelské organizace by mu měly být nápomocny tím, že mu budou zpřístupňovat informace o právní úpravě spotřebitelských smluvních vztahů i při uplatňování jeho oprávněných zájmů a práv v každodenním životě. Tato publikace chce být součástí takových snah. Proto o většině z uvedených předpisů v dalším podrobněji uslyšíme.

1.2 *Kupní smlouva*

Při každém, i drobném, nákupu zboží spotřebitel uzavírá kupní smlouvu. Z kupní smlouvy vznikne prodávajícímu povinnost předmět koupě kupujícímu odevzdat a kupujícímu povinnost předmět koupě převzít a zaplatit za něj prodávajícímu dohodnutou cenu.

Pro formu této smlouvy nejsou předepsány žádné náležitosti, lze ji tedy uzavřít jakýmkoliv způsobem. Při běžných nákupech jsou tyto smlouvy uzavírány převážně ústně nebo spíše „mlčky“.

Dle způsobu placení rozlišujeme druhy prodeje s platbou za hotové, na úvěr či na splátky. Pro spotřebitele jsou podmínky splatnosti samozřejmě důležité.

1.2.1 Prodej za hotové

je dosud nejrozšířenějším druhem prodeje. Spotřebitel jako kupující platí cenu buď přímo při uzavírání smlouvy o prodeji nebo bezprostředně po jejím uzavření, tj. zaplacení ceny je podmínkou vzniku smlouvy (např. samoobsluha), nebo je plněním povinnosti z již uzavřené smlouvy (pultový prodej). Prodejem za hotové je i prodej, při němž se neuzívá peněz jako zákonného platidla, ale jejich funkci plní různé jiné prostředky, zejména šeky (sporožirové šeky, kreditní karty, šeky peněžních ústavů u prodeje na půjčku apod.).

Prodejem za hotové je i prodej na dobírku, při němž si kupující zboží vybere přímo v prodejně nebo objedná podle katalogu a zboží je podnikatelským subjektem zasláno poštou.

1.2.2 Při prodeji na úvěr

se cena stane splatnou až po uplynutí určité doby od uzavření smlouvy. Tento způsob prodeje/nákupu se odvíjí zejména od zákona o spotřebitelském úvěru.

1.2.3 Při prodeji na splátky

se prodejce s kupujícím dohodne na výši splátek a době jejich splatnosti. Dohodnout lze i tzv. ztrátu výhody splátek. Znamená to, že při neuhrazení některé splátky může dodavatel žádat zaplacení ceny nebo jejího zbytku najednou.

1.3 Půjčky a úvěry

Využívání (finančních) půjček, spotřebitelských úvěrů a jiných úvěrů, např. hypotečních úvěrů, je běžnou součástí „konzumní“ moderní společnosti. Každý, kdo chce půjčku či úvěr přijmout, by však měl velmi zvážit, zda výhody takového kroku, tj. rychle pořízení nějakého majetku či získání služby, nejsou převáženy negativy, tj. zejména narušením osobního či rodinného rozpočtu nadměrnými neuváženými splátkami. Před uzavřením každé smlouvy by měl její text velmi pečlivě studovat. V dalším se seznámíme s různými typy a alternativami půjček a úvěrů. Základní orientace v nich by měla spotřebiteli pozvednout právní vědomí, takže by měl úspěšněji čelit nástrahám, kterým může při půjčování si peněz čelit.

2 PŮJČKA PODLE OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU (Petr Toman)

2.1 Smlouva o půjčce

Smlouva o půjčce je jedním z typů smluv upravených v osmé části občanského zákoníku (ObčZ) v ustanoveních § 657 a 658 ObčZ. Těmito dvěma zákonnými ustanoveními se řídí právní vztahy mezi věřitelem, který přenechal dlužníkovi peníze, a dlužníkem, který takové peníze přijme a zaváže se je dlužníkovi po uplynutí dohodnuté doby vrátit (dále jen půjčka).

Pokud půjčka splňuje současně podmínky spotřebitelského úvěru stanovené v zákoně č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru (o spotřebitelských úvěrech), pak se právní vztahy mezi věřitelem a dlužníkem řídí kromě výše uvedených ustanovení smlouvy o půjčce obsažených v občanském zákoníku rovněž ustanoveními zákona o spotřebitelských úvěrech. Půjčka se v tom případě nazývá spotřebitelským úvěrem, dlužník se nazývá spotřebitelem. O tom více v kapitole 5.

Občanský zákoník nestanovuje žádné speciální požadavky při uzavírání smlouvy o půjčce. Na rozdíl od smlouvy o spotřebitelském úvěru, která musí být ze zákona písemná, jinak je neplatná,

smlouva o půjčce může být uzavřena ústně a, dokonce i konkludentně neboli mlčky. I přesto je nutné doporučit všem, kteří poskytují nebo přijímají peněžitou půjčku, aby smlouvu o půjčce uzavřeli písemně a velmi přesně a podrobně v ní uvedli vše, na čem se spolu dohodli. Především pak výši půjčky, výši úroku z půjčky a dobu její splatnosti.

2.2 Co je to půjčka

Půjčkou se rozumí všechny případy, kdy jedna strana smluvního vztahu (věřitel) půjčí na dobu určitou druhé smluvní straně (dlužníkovi) věci určené podle druhu. Věcmi určenými podle druhu jsou všechny věci, které nejsou specifikovány svými individuálními vlastnostmi, nýbrž pouze svým druhem a počtem, mírou nebo váhou. Těmito věcmi jsou právě nejčastěji peníze. Půjčené peníze přecházejí z vlastnictví věřitele do vlastnictví dlužníka s tím, že po uplynutí dohodnuté doby je dlužník povinen je vrátit. Nemusi však vracet tytéž vypůjčené věci (v případě peněz tytéž mince či bankovky), nýbrž tutéž hodnotu vypůjčených peněz. V případě ostatních věcí totéž množství či váhu téhož druhu věcí.

2.3 Úrok z půjčky

Úrok je obecně úplata za užívání cizích peněz, resp. půjčených peněz. Půjčení peněz lze dohodnout jak bezúročně, tak s úroky. V případě bezúročné půjčky je dlužník povinen vrátit věřiteli pouze přesně stejné množství peněz, jaké si půjčil. Nemusi již platit nic více.

V případě půjčky s úrokem musí dlužník vrátit to, co si od věřitele půjčil, ale navíc i dohodnutý úrok. Úrok je vlastně odměna věřiteli za to, že svoje peníze dlužníkovi poskytl a že je mohl dlužník užívat jako svoje. Při peněžité půjčce se úroky sjednávají nejčastěji určitým procentem počítaným z půjčených peněz za stanovenou dobu (den, měsíc či rok). Mohou se také sjednat jako smluvně dohodnutá finanční částka za poskytnuté služby. Úroky z půjčky je třeba odlišit od úroků z prodlení (viz dále).

Ani dohodnutá výše úroků z půjčky však není neomezená. V rozporu s dobrými mravy by bylo sjednání takové výše úroků, která by podstatně přesahovala úrokovou míru v době jejich sjednání obvyklou pro půjčku se stejnými nebo velice podobnými parametry.

Pozn. SČS: Výši úrokové sazby ovlivňují zejména skutečnosti, jako je bonita klienta, existence a způsob ručení nebo jiného zajištění půjčky, druhy a výše sankčních poplatků, administrativní náročnost vyřízení půjčky, náklady spojené s půjčkou (např. různé poplatky za schválení a za vyřízení půjčky, transakční náklady vzniklé při splácení apod.).

Je vhodné poznamenat, že úroky jsou jen částí ceny za půjčku. K ceně za půjčku je potřeba připočítat také veškeré další poplatky spojené s půjčkou, míru rizika, způsob zajištění půjčky, sankční poplatky a sankční úroky a transakční náklady vzniklé při splácení půjčky. Bylo by chybou soustředit se výlučně na úrokovou sazbu a opomenout další související náklady spojené s půjčkou.

2.4 Vrácení půjčky

Doba, dokdy je dlužník povinen věřiteli půjčku vrátit, není žádným právním předpisem stanovena. Závisí pouze na dohodě mezi dlužníkem a věřitelem. Přichází tak v úvahu jak půjčka na pouhých několik hodin či dní, tak půjčka na dlouhou řadu let. Vždy záleží na tom, jak se dlužník s věřitelem dohodnou a jak tuto dobu určí.

Pokud se dlužník s věřitelem nedohodli, na jak dlouho má dlužník peníze půjčeny a kdy je

povinen je věřiteli vrátit, musí je vrátit prvního dne poté, kdy byl věřitelem o vrácení půjčky požádán (§ 563 ObčZ).

Věřitel s dlužníkem se také mohou dohodnout, že dlužník vrátí půjčku „až bude moci“ nebo je vrácení půjčky dohodnou jiným způsobem tak, že závisí pouze na dlužníkovi. V tomto případě, pokud dlužník peníze nevrací a věřitel by je již chtěl vrátit, určí dobu splatnosti půjčky soud podle okolností případu tak, aby to bylo v souladu s dobrými mravy. Návrh (žalobu) k soudu musí podat věřitel.

Pokud dlužník nevrátí půjčku ve stanoveném termínu, dostává se do tzv. prodlení a vedle dosavadních povinností vrátit věřiteli půjčku a zaplatit mu případně dohodnutý úrok mu vzniká i povinnost zaplatit věřiteli úrok z prodlení (viz dále). To však neplatí, jestliže věřitel včas a řádně nabídnuté plnění od dlužníka nepřijme nebo mu neposkytne součinnost potřebnou k vrácení půjčky.

2.4.1 Vrácení půjčky ve splátkách

Věřitel se může s dlužníkem dohodnout na vrácení půjčky jednorázově, ale i na vrácení půjčky postupně, tedy ve splátkách. Ani termíny, ani výše či počet splátek nejsou zákonem předepsány a záleží opět výhradně na dohodě těchto dvou smluvních stran. Smlouva by však měla vždy obsahovat přesnou výši splátky (každá splátka přitom může mít jinou výši) a přesný termín, dokdy má být ta která splátka uhrazena.

Vrácení půjčky ve splátkách je určitou výhodou pro dlužníka. Součástí podmínek vrácení půjčky ve splátkách může být proto i dohoda, že v případě nezaplacení jedné splátky je věřitel oprávněn požadovat zaplacení celého dluhu najednou (tzv. ztráta výhody splátek) – tedy výhodou splátek dlužníkovi odejmout a umožnit věřiteli vymáhat najednou celý zbytek dluhu. Pokud k takové situaci dojde, záleží na věřiteli, zda svého práva využije či nikoliv. Věřitel může své právo uplatnit nejpozději do splatnosti nejbližší příští splátky. Pokud jej neuplatní a dlužník již dále řádně splácí, nemůže již věřitel požadovat vrácení celé půjčky najednou, ale dále musí přijímat dohodnuté splátky.

2.4.2 Předčasné vrácení půjčky

Jestliže to neodporuje dohodě uzavřené s věřitelem, je dlužník oprávněn vrátit půjčku ještě před dohodnutým termínem. Stejně tak je oprávněn zaplatit jednotlivou splátkou více, než kolik bylo dohodnuto. Věřitel je povinen takové předčasné plnění od dlužníka přijmout.

2.4.3 Potvrzení o vrácení půjčky

Na přání dlužníka je věřitel povinen vydat mu písemné potvrzení o tom, že dluh byl zcela nebo zčásti (dosavadními splátkami) splacen, a to ihned (z ruky do ruky) při vrácení půjčky či její části. Takové potvrzení je pro dlužníka nezbytné, neboť do budoucna prokazuje, že svoji půjčku či její část věřiteli vrátil. Předejde tak možnému dvojímu vymáhání vrácení půjčky ze strany nepoctivého věřitele. Pokud by věřitel takové potvrzení odmítal dlužníkovi vydat, má dlužník právo odeprít vrácení půjčky či její části a nedostává se do prodlení. V tom případě by měl dlužník vrátit půjčku prostřednictvím bankovního ústavu či pošty, neboť jen tak bude mít potřebný doklad o vrácení, pokud mu jej věřitel odmítá vydat.

Dlužník splatí dluh i tehdy, jestliže plní tomu, kdo předloží věřitelovo potvrzení o tom, že je oprávněn přijmout plnění. To však neplatí, jestliže dlužník věděl, že ten, kdo potvrzení předložil, není oprávněn plnění přijmout.

2.4.4 Vrácení půjčky poštou

Dlužník si může vybrat, jakým způsobem věřiteli půjčku vrátí, pokud to ovšem neodporuje

dohodě s věřitelem obsažené většinou již ve smlouvě o půjčce. K nejčastějším způsobům vrácení půjčky patří její předání v hotovosti do rukou věřitele proti převzetí potvrzení věřitele o vrácení půjčky. Při větších platbách však nebude tento postup praktický a bude třeba zvolit buď vrácení půjčky prostřednictvím pošty nebo bankovním převodem. I tyto převody dostatečně prokazují vrácení půjčky.

Splácí-li dlužník svůj dluh prostřednictvím banky nebo pošty, je dluh splacen teprve připsáním částky na bankovní účet věřitele nebo vyplacením částky věřiteli v hotovosti. Je proto třeba odeslat částku několik dní před termínem splatnosti, aby se předešlo situaci, že částka bude připsána věřiteli na účet či vydána v hotovosti až po termínu splatnosti. Dlužník by se tak dostal do prodlení se všemi nepříznivými důsledky z toho plynoucími.

2.5 Neznámý věřitel

Někdy se dostane dlužník do nestandardní, pro něj složitější situace, která spočívá v tom, že:

- ▶ věřitel je nepřítomen a nelze mu dluh uhradit,
- ▶ věřitel odmítá přijmout úhradu dluhu,
- ▶ věřitel neposkytuje součinnost potřebnou ke splnění dluhu,
- ▶ dlužník má důvodné pochybnosti o tom, kdo je v dané chvíli jeho věřitelem,
- ▶ dlužník svého věřitele nezná.

V takovém případě má dlužník povinnost, nechce-li se dostat do prodlení a platit věřiteli úroky z prodlení, složit peněžitou částku představující jeho závazek do soudní úschovy. Tím okamžikem závazek dlužníka v rozsahu takto složené částky zaniká. Náklady spojené se soudní úschovou nese věřitel.

Dříve bylo možné splnit dluh s účinky zániku dluhu složením do notářské úschovy, avšak tento způsob již není možný. Jediným možným způsobem je tak složení do soudní úschovy.

2.6 Prodlení dlužníka, úroky z prodlení

Dlužník je v prodlení, jestliže svůj dluh nesplní řádně a včas. K prodlení však nedochází, jestliže věřitel včas a řádně nabídnuté plnění nepřijal nebo jestliže neposkytl dlužníkovi součinnost potřebnou ke splnění dluhu.

Úroky z prodlení jsou jistým druhem postihu dlužníka v případě, že nevrátí věřiteli půjčku ve stanoveném termínu. Výše úroků z prodlení je na základě § 517 občanského zákoníku stanovena nařízením vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení podle občanského zákoníku. Při stanovení výše úroků z prodlení je rozhodující, kdy se dlužník dostal do prodlení.

Pokud se dlužník dostal do prodlení s povinností zaplatit svůj dluh věřiteli v období mezi 15. 7. 1994 a 27. 4. 2005, pak výše úroků z prodlení činila dvojnásobek diskontní sazby, stanovené Českou národní bankou a platné k prvnímu dni prodlení s vrácením půjčky. Výši diskontní sazby České národní banky, a to nejen její aktuální výši, ale i výši již od roku 1993, lze nalézt na adrese www.cnb.cz. V posledním období do 27. 4. 2005 činila diskontní sazba ČNB rozhodující pro výpočet úroků 1 %, takže úroky z prodlení činily 2 % ročně.

Pokud se dlužník dostal do prodlení s povinností zaplatit svůj dluh věřiteli až v období od 28. 4. 2005, pak roční výše úroků z prodlení odpovídá výši repo sazby stanovené Českou národní bankou, zvýšené o sedm procentních bodů. V každém kalendářním pololetí, v němž trvá pro-

dlení dlužníka, je výše úroků z prodlení závislá na výši repo sazby stanovené Českou národní bankou a platné pro první den příslušného kalendářního pololetí. K této změně došlo v důsledku nařízení vlády č. 163/2005 Sb. Výši repo sazby lze rovněž nalézt na adrese www.cnb.cz. V prvním období od 28. 4. 2005 činila repo sazba ČNB rozhodující pro výpočet úroků 2,5 %, takže úroky z prodlení nyní v takovém případě činí 9,5 % ročně.

Pozn. SČS: Tento úrok z prodlení bývá ve smlouvách vyjádřen za kratší časový úsek, obvykle za každý den, takže celkový dopad někdy dlužníkovi uniká. Dlužná částka může proto výrazně narůst již během několika měsíců. Je tedy lepší začít se splácením dluhu co nejdříve.

Výši úroku z prodlení nelze v občanskoprávních vztazích stanovit dohodou účastníků v jiné výši, než jaká je v souladu s § 517 odst. 2 ObčZ stanovena výše citovaným nařízením vlády č. 142/1994 Sb.

Dlužník není povinen platit úroky z prodlení po dobu, po kterou byl v prodlení věřitel, tedy po kterou neposkytl dlužníkovi součinnost potřebnou ke splnění dluhu nebo nepřijal řádně a včas nabízené plnění.

V případě, že dlužník neplatí nejen svůj dluh, ale ani úroky z prodlení, pak občanský zákoník ani obchodní zákoník neumožňují věřiteli požadovat po dlužníkovi úrok z prodlení pro případ prodlení s placením úroku z prodlení (tzv. úrok z úroků); tím však není dotčeno právo účastníků dohodnout se, že smluvené úroky se stanou součástí jistiny.

2.7 Lichva

Někteří věřitelé požadují po dlužnících úroky z půjček, které několikanásobně překračují obvyklou výši úroků požadovanou českými bankami i dalšími subjekty poskytujícími půjčky. Pokud takto vysoký úrok, s uvážením produktů se srovnatelnými parametry a souvisejících nákladů a rizik, jak popsáno v předcházejících odstavcích, požaduje věřitel, zneužívá tísň, nezkušenost, rozumové slabosti nebo rozrušení dlužníka, dopouští se trestného činu lichvy podle § 253 trestního zákona a hrozí mu až pět let odnětí svobody. Dohoda o takto vysokých úrocích by pak byla neplatná pro rozpor s dobrými mravy a dlužník by nebyl povinen je platit. To by však nic neměnilo na povinnosti vrátit půjčky.

Pozn. SČS: Dlužník by však v žádném případě neměl spoléhat na to, že půjčovateli úmysl a skutečnost lichvy prokáže (a s tím úmyslem dokonce půjčku přijímat). Zdůrazňujeme, že právo konkrétními limity výši úroku neupravuje. Srovnat různé produkty – a tím prokázat neúměrně vysoký úrok v daném případě – nemusí být vůbec jednoduché a je to spíše nepravděpodobné. Rovněž spoléhat na to, že se dlužníkovi podaří prokázat skutečnost lichvy např. u nebankovních subjektů na základě srovnání s úroky požadovanými českými bankami, je chybné. Jedná se o zcela odlišné úvěrové produkty s jiným způsobem zajištění, s jinou mírou bonity a rizikovosti klienta, čemuž odpovídá i jiná cena produktu. Naše sdružení proto zásadně doporučuje, aby spotřebitel jednal uvážlivě a vyší úroků, popř. dalších souvisejících nákladů a poplatků vyhodnotil předem, nikoliv až po podpisu smlouvy.

2.8 Zajištění vrácení půjčky

Zajištěním vrácení půjčky jsou míněna smluvně upravená práva věřitele a povinnosti dlužníka pro případ, že by půjčka nebyla vrácena řádně a včas. Ve své podstatě jde o smluvní úpravu, která umožňuje věřiteli dosáhnout v tomto případě rychlejšího a co nejvyššího (nejlépe úplného) uspokojení jeho pohledávky: vrácení půjčky, úroků z půjčky, úroků z prodlení, smluvní pokuty apod.

Nejčastějšími způsoby zajištění peněžité pohledávky věřitele jsou:

- ▶ smluvní pokuta
- ▶ ručení
- ▶ dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů
- ▶ zástavní smlouva
- ▶ zajištění závazku převodem práva
- ▶ zajištění závazku postoupením pohledávky
- ▶ uznání dluhu
- ▶ vystavení směnky

Žádné z uvedených zajištění nevzniká samo o sobě, tedy pouze na základě zákona. K jeho vzniku je vždy třeba písemné smlouvy mezi věřitelem a dlužníkem. Smlouva upraví jak to, který ze zajišťovacích instrumentů byl stranami pro konkrétní případ dohodnut, tak jeho podmínky. Zajištění závazků je třeba věnovat pozornost, a to jak ze strany věřitele, neboť mnohdy pouze v důsledku dobrého zajištění získá věřitel zpět půjčku od nepoctivého dlužníka, tak ze strany dlužníka, neboť důslednou realizací práv věřitele plynoucích mu ze zajištění může být dlužník překvapen a mnohdy citelně dotčen na svém majetku či právu s ním nakládat.

V případě uzavírání smlouvy o půjčce, která bude zajišťována některým z výše uvedených způsobů, je nezbytné seznámit se s právy a povinnostmi, které jsou s jednotlivými zajišťovacími instrumenty spojeny.

Pozn. SČS: Toto je oblast, kde se dlužník vystavuje nejzávažnějšímu nebezpečí. Víme o případech, kdy dlužník bez náležitého uvážení možných následků podepisuje zcela nepřiměřené zajištění. Např. přistoupí na ručení půjčky ve výši 50 000 Kč rodinným domem v hodnotě 500 000 Kč nebo osobním automobilem, jehož cena rovněž podstatně přesahuje výši půjčky. V této souvislosti víme o případech, kdy věřitel odebrá dlužníkovi velký TP vozidlo, aby mu tak zabránil s případným prodejem vozidla, dlužník naopak dává věřiteli bílanku šek na nakládání se svým majetkem. V jiných případech je půjčka vázána na podepsání směnky, či dokonce bílanku směnky.

Dlužník musí rovněž věnovat bedlivou pozornost dalším souvisejícím podmínkám: Zavazuje se například, že movité či nemovité věci, kterými ručí, bude udržovat v provozuschopném stavu. S tím při podpisu zdánlivě nemá problém. Jenomže k dodržování této povinnosti se zavazuje pod pokutou, která může být nemalá, a neblahý souběh událostí může mít neblahé následky (porouchaná televize a další elektronika, střecha domu poškozená smrtí atp.). Věřiteli je samozřejmě dlužník zavázán umožnit kontrolu a ověření skutečností.

2.9 Smlouva o výpůjčce

Smlouvu o půjčce je třeba odlišovat od smlouvy o výpůjčce upravené v § 659 ObčZ, jejímž předmětem nemohou být peníze, ale pouze věci jednotlivě určené. Vypůjčitel je oprávněn tyto věci pouze užívat a je povinen vrátit půjčitelu tytéž věci, které převzal. Tyto věci zůstávají po celou dobu ve vlastnictví půjčitele.

Naopak předmětem smlouvy o půjčce jsou věci určené podle druhu, nejčastěji peníze. Dlužník je oprávněn s těmito věcmi volně nakládat, neboť je na něho převedeno vlastnické právo k těmto věcem (penězům). Předmětem jeho závazku je vrácení jiných věcí (peněz), avšak věcí téhož množství a druhu (stejněho množství peněz).

3 ÚVĚR PODLE OBCHODNÍHO ZÁKONÍKU (Petr Toman)

3.1 Smlouva o úvěru

Smlouva o úvěru je jedním z typů smluv upravených v druhé hlavě obchodního zákoníku (ObchZ) v ustanoveních § 497 až 507 ObchZ. Těmito zákonnými ustanoveními se řídí právní vztahy mezi věřitelem, který přenechává dlužníkovi peníze, a dlužníkem, který takové peníze přijme a zaváže se je dlužníkovi po uplynutí dohodnuté doby včetně úroků vrátit (dále jen úvěr). Bezúročně poskytnutí peněžních prostředků není úvěrem podle obchodního zákoníku, ale půjčkou podle občanského zákoníku.

Pokud úvěr splňuje současně podmínky spotřebitelského úvěru stanovené v zákoně č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru (o spotřebitelských úvěrech), pak se právní vztahy mezi věřitelem a dlužníkem řídí kromě výše uvedených ustanovení smlouvy o úvěru obsažených v obchodním zákoníku rovněž ustanoveními zákona o spotřebitelských úvěrech. Úvěr se v tom případě nazývá spotřebitelským úvěrem, dlužník se nazývá spotřebitelem.

Podle ustanovení § 497 ObchZ se smlouvou o úvěru věřitel zavazuje, že na požádání dlužníka poskytne v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a dlužník se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky. Smlouva o úvěru je charakteristická tím, že se účastníci v době jejího uzavření sice dohodnou, že věřitel na požádání dlužníkovi poskytne peněžní prostředky do určité částky, zároveň však není povinností dlužníka úvěr zcela vyčerpat.

3.1.1 Jaké náležitosti musí obsahovat smlouva o úvěru

Za podstatné náležitosti smlouvy o úvěru lze označit závazek jedné strany poskytnout na žádost druhé strany v její prospěch peněžní prostředky, určení výše takto poskytovaných peněžních prostředků a závazek druhé strany poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit za jejich poskytnutí úroky.

Pro vznik smlouvy o úvěru postačí dohoda stran o těchto náležitostech. Nevyžaduje se, aby k poskytnutí peněžních prostředků skutečně došlo. Tím se smlouva o úvěru liší od smlouvy o půjčce, která vzniká teprve v okamžiku poskytnutí peněžních prostředků.

Smlouva o úvěru nemusí mít ze zákona písemnou formu. Postačí ústní dohoda stran nebo jen uzavření dohody mlčky, tedy konkludentně. Stejně jako v případě půjček je však i zde lepší, pokud je obsah smlouvy o úvěru zachycen písemně. Předchází se tím nedorozuměním mezi stranami. To však neplatí ve dvou případech: jednak tehdy, jestliže alespoň jedna ze stran při jednání o uzavření smlouvy projeví vůli, aby smlouva o úvěru byla uzavřena písemně, jednak tehdy, jde-li o tzv. spotřebitelský úvěr ve smyslu zákona č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru. Smlouva o spotřebitelském úvěru musí být ze zákona písemná, jinak je neplatná.

Strana smlouvy, která se zavázala poskytnout peněžní prostředky, se označuje jako věřitel, strana smlouvy, které jsou peníze poskytovány, se označuje jako dlužník. Je však třeba mít na paměti, že do doby skutečného poskytnutí peněžních prostředků je pozice stran obrácená: věřitel, který se zavázal peněžní prostředky poskytnout, ale ještě tak neučinil, je v pozici momentálního dlužníka, a dlužník, jemuž mají teprve být peněžní prostředky poskytnuty, je v pozici momentálního věřitele. Pokud by věřitel nesplnil svůj závazek poskytnout peněžní prostředky dlužníkovi, pak by je dlužník (v pozici věřitele) mohl vymáhat.

3.2 Poskytnutí úvěru

Dlužník je oprávněn uplatnit nárok na poskytnutí peněžních prostředků u věřitele ve lhůtě stanovené ve smlouvě. Není-li tato lhůta ve smlouvě stanovena, může dlužník tento nárok uplatnit, dokud poskytnutí úvěru některá strana nevyprová. Nestanoví-li smlouva jinou výpovědní lhůtu, může poskytnutí úvěru vypovědět dlužník s okamžitou účinností a věřitel ke konci kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž byla výpověď doručena dlužníkovi.

Věřitel je povinen poskytnout dlužníkovi peněžní prostředky, jestliže byl o to dlužníkem v souladu se smlouvou požádán, a to v době stanovené v požadavku, jinak bez zbytečného odkladu.

Mají-li být poskytnuté peněžní prostředky podle smlouvy použity dlužníkem pouze k určitému účelu a dlužník je použije k jinému účelu nebo jestliže jejich použití k smluvenému účelu je nemožné, je věřitel oprávněn od smlouvy odstoupit a požadovat, aby dlužník vrátil bez zbytečného odkladu použitá a nevrácené prostředky s úroky. Odstoupení věřitele od smlouvy nemá vliv na zajištění závazků z této smlouvy.

3.2.1 Kdo může poskytovat úvěr

Nejčastějším poskytovatelem úvěrů je banka, do jejíhož předmětu podnikání tato činnost především patří. Není ale vyloučeno, aby úvěr poskytl kdokoliv jiný, ať již právnická nebo fyzická osoba. Nemusí být ani podnikatelem, neboť smlouva o úvěru je tzv. absolutním obchodem, jehož právní úprava se řídí obchodním zákoníkem bez ohledu na povahu smluvních stran.

3.2.2 Rezervační poplatek

Někteří věřitelé, banky zejména, požadují po dlužnících uhrazení tzv. rezervačního poplatku, resp. úplaty za rezervaci peněžních prostředků. Ustanovení § 499 ObchZ to umožňuje, ale pouze v případě, že poskytování úvěrů je předmětem podnikání věřitele. Tak je tomu zejména u bank, popř. družstevních záložen, ale i u některých jiných podnikatelů, jejichž předmětem podnikání je poskytování úvěrů. Pokud by tomu ale tak nebylo, musela by být tato část závazku věřitele bezúplatná. Část smlouvy, která by rezervační poplatek upravovala, by byla neplatná.

3.2.3 Úrok z úvěru

Stejně jako v případě půjčky je i zde úrok odměnou za poskytnutí peněžních prostředků. V případě úvěru je však úrok nezbytnou náležitostí smlouvy o úvěru. Jinými slovy, bez úroku není úvěru.

Dlužník je povinen platit úrok od doby poskytnutí peněžních prostředků věřitelem, a to v dohodnuté výši. Nejsou-li takto úroky stanoveny, je dlužník povinen platit obvyklé úroky požadované za úvěry, které poskytují banky v místě sídla dlužníka v době uzavření smlouvy. Jestliže strany sjednají úroky vyšší než přípustné podle zákona nebo na základě zákona, je dlužník povinen platit úroky ve výši nejvýše přípustné.

Pozn. SČS: Obchodní zákoník, citovaný v předešlém odstavci, odkazuje pouze na obvyklé úroky bank v místě dlužníka. To jistě může vést k určitým nedorozuměním, neboť je tím omezeno srovnání obdobných produktů, a tedy odlišných podmínek poskytování úvěrů. V praxi ale zřejmě je běžné, že úrok je smluvně sjednán a naznačený postup není třeba využívat.

Zejména ale upozorňujeme na odkaz z obchodního zákoníku na „úroky vyšší než přípustné podle zákona“. Aby nedošlo k nedorozumění, velmi zdůrazňujeme, co z kontextu informací sebraných v této publikaci vyplývá, totiž že české právo tuto hypotetickou možnost nevyužívá. Žádný zákon nestanovuje nejvyšší přípustný úrok ani jeho výpočet na základě zákona. Ve věci lichvy podáváme informaci na jiném místě.

Závazek platit úroky je splatný spolu se závazkem vrátit poskytnuté peněžní prostředky. Jestliže lhůta pro vrácení poskytnutých peněžních prostředků je delší než rok, jsou úroky splatné kon-

cem každého kalendářního roku. V době, kdy má být vrácen zbytek poskytnutých peněžních prostředků, jsou splatné i úroky, které se jej týkají. Mají-li být poskytnuté peněžní prostředky vráceny ve splátkách, jsou v den splatnosti každé splátky splatné i úroky z této splátky. Strany si však mohou dohodnout i jiný režim splácení úroků.

I v případě úroků z úvěrů je třeba připomenout, že dohodnutá výše úroků není neomezená. V rozporu s pravidly poctivého obchodního styku by nepochybně bylo sjednání takové výše úroků, která by podstatně přesahovala úrokovou míru v době jejich sjednání obvyklou, stanovenou zejména s přihlédnutím k nejvyšším úrokovým sazbám uplatňovaným v konkrétním čase bankami při poskytování úvěrů nebo půjček (pozn. SČS: obdobný komentář jako předcházející poznámka).

3.3 Vrácení úvěru

Dlužník je povinen vrátit poskytnuté peněžní prostředky ve lhůtě sjednané ve smlouvě, jinak do jednoho měsíce ode dne, kdy byl o jejich vrácení věřitelem požádán. Nesplnění závazku vrátit úvěr znamená dlužníkovu prodlení s důsledky uvedenými ve smlouvě o úvěru včetně povinnosti platit úroky z prodlení, popř. jiné sankční platby.

Dlužník je oprávněn vrátit poskytnuté peněžní prostředky před dobou stanovenou ve smlouvě o úvěru. Toto právo dlužníka však může smlouva vyloučit. Smlouva také může stanovit podmínky předčasného vrácení poskytnutých peněžních prostředků, popř. povinnost zaplatit úroky nejen do doby vrácení úvěru, ale v určitém rozsahu až do doby, kdy by měl být podle smlouvy úvěr vrácen. Bylo by věci posouzení soudu v konkrétním případě, zda by požadavek na zaplacení úroků i za dobu po vrácení úvěru neposuzoval jako odporující zásadám poctivého obchodního styku, a tedy nepoživající právní ochrany.

3.3.1 Vrácení úvěru ve splátkách

Věřitel se může s dlužníkem dohodnout na vrácení úvěru jednorázově, ale i na vrácení úvěru postupně, tedy ve splátkách. Ani termíny, ani výše či počet splátek nejsou zákonem předepsány a záleží výhradně na dohodě těchto dvou smluvních stran. Smlouva by však měla vždy obsahovat přesnou výši splátky (každá splátka přitom může mít jinou výši) a přesný termín, dokdy má být ta která splátka zaplacená.

Je-li dlužník v prodlení s vrácením více než dvou splátek nebo jedné splátky po dobu delší než tři měsíce, je věřitel oprávněn od smlouvy odstoupit a požadovat, aby dlužník vrátil dlužnou částku i s úroky. Odstoupení věřitele od smlouvy nemá vliv na zajištění závazků z této smlouvy.

3.4 Plnění více závazků vůči témuž věřiteli

Jestliže má dlužník vůči věřiteli více závazků a poskytnuté plnění nestačí na splnění všech těchto závazků, pak je splněn závazek určený při plnění dlužníkem. Pokud dlužník, který závazek plní, neurčí jinak, je splněn závazek nejdříve splatný, a to nejprve jeho příslušenství. Při plnění peněžitého závazku se započte placení nejprve na úroky a potom na jistinu, neurčí-li dlužník jinak.

Má-li dlužník vůči věřiteli několik peněžitých závazků a dlužník neurčí, který závazek plní, placení se týká nejdříve závazku, jehož splnění není zajištěno nebo je nejméně zajištěno, jinak závazku nejdříve splatného.

3.5 Úroky z prodlení

I v případě úvěru jsou úroky z prodlení jistým druhem postihu dlužníka v případě, že nevrátí věřiteli úvěr ve stanoveném termínu. Úroky z prodlení se platí v téže měně, na kterou zní peněžitý závazek.

Výše úroků z prodlení je dána § 735 ObchZ. Dlužník je podle něho povinen platit úroky z prodlení o 1 % vyšší, než činí úroky obvykle požadované za úvěry, které poskytují banky v místě sídla dlužníka v době uzavření smlouvy.

Jestliže strany sjednají úroky vyšší než přípustné podle zákona nebo na základě zákona, je dlužník povinen platit úroky ve výši nejvýše přípustné.

V případě, že dlužník nesplácí nejen úvěr, ale ani úroky z prodlení, pak obchodní zákoník neumožňuje věřiteli požadovat po dlužníkovi úrok z prodlení pro případ prodlení s placením úroku z prodlení (tzv. úrok z úroků); tím však není dotčeno právo účastníků dohodnout se, že smluvené úroky se stanou součástí jistiny.

3.6 Zajištění vrácení úvěru

Je stejně jako v případě půjčky (viz výše). Zanikne-li nebo zhorší-li se v průběhu trvání smlouvy zajištění závazku vrátit poskytnuté peněžní prostředky, je dlužník povinen doplnit zajištění na původní rozsah. Jestliže tak dlužník neučiní v přiměřené lhůtě, může věřitel od smlouvy odstoupit a požadovat, aby dlužník vrátil dlužnou částku s úroky. Odstoupení věřitele od smlouvy nemá vliv na zajištění závazků z této smlouvy.

3.7 Rozdíl mezi úvěrem a půjčkou

Někdy je velmi obtížné rozhodnout, popř. zjistit, která zákonná ustanovení by měla být používána. Ani odborníci nemívají vždy jasno, zda se jedná o smlouvu o půjčce nebo o smlouvu o úvěru. Někdy je možné uzavřít buď jen smlouvu o půjčce, nebo jen smlouvu o úvěru. Někdy však záleží jen na dohodě smluvních stran, který z obou smluvních typů zvolí, neboť je možné zvolit kterýkoliv z nich. Lze proto doporučit, aby dohoda stran o tom, zda strany zvolily půjčku dle občanského zákoníku, nebo úvěr dle obchodního zákoníku, byla zachycena v písemném vyhotovení smlouvy.

Zde uvádíme tři základní rozdíly mezi oběma smluvními typy:

- ▶ předmětem smlouvy o půjčce mohou být jakékoliv druhově určené věci včetně peněz, předmětem smlouvy o úvěru mohou být pouze peněžní prostředky;
- ▶ nezbytnou náležitostí smlouvy o úvěru je závazek dlužníka zaplatit za poskytnutí peněžních prostředků úrok, půjčka může být poskytnuta s úroky i bez úroků;
- ▶ smlouva o úvěru je platná i v případě, že peněžní prostředky nebyly věřitelem poskytnuty, smlouva o půjčce vyžaduje ke své platnosti skutečné poskytnutí peněžních prostředků.

4 STAVEBNÍ PŮJČKY (Libor Dupal)

Bylo by zřejmě nepatřičné opominout tak zásadní oblast půjček, jakou jsou hypotéky. I na hypoteční smlouvy se vztahují určitá evropská pravidla, byť tentokrát nejsou zavedena formou

směrnice, nýbrž doporučení. Členské státy je tedy nemusí provést formou závazného právního předpisu. V České republice není tento způsob půjček zvláště upraven, a řídí se tedy občanským zákoníkem (viz kapitola 2).

4.1 Informace o půjčce

Co vlastně je stavební půjčka? Je to úvěr poskytovaný spotřebiteli za účelem koupě nebo přeměny soukromého nemovitého majetku, který spotřebitel vlastní nebo chce získat, zajišťovaný buď hypotékou na nemovitý majetek nebo zárukou běžně v členském státě pro tento účel používanou.

Pravidla dle citovaného doporučení neukládají náležitosti smlouvy, ale souhrn informací, které má půjčovatel během přípravy smlouvy klientovi poskytnout. Na základě těchto informací je spotřebiteli umožněno učinit konečné rozhodnutí o přijetí nabídky úvěru. Výčet těchto informací uvádíme dále.

Evropská pravidla vyžadují, aby poskytovatel hypotečního úvěru sdělil následující informace:

A. Půjčovatel

- Identifikace a adresa půjčovatele.
- Popřípadě identifikace a adresa zprostředkovatele.

B. Stavební půjčka

- Účely, ke kterým může být půjčka použita.
- Forma záruky.
- Popis typu poskytované stavební půjčky s krátkým popisem rozdílů mezi fixní a proměnnou úrokovou mírou produktů, včetně popisu příslušných důsledků pro spotřebitele.
- Typ úrokové míry – fixní, proměnná nebo jejich kombinace.
- Údaje o nákladech, které jsou pro typickou stavební půjčku obvyklé.
- Seznam příslušných nákladových položek, jako jsou administrativní náklady, pojištění, náklady za právní služby, náklady za zprostředkování.
- Různé alternativy splácení úvěru půjčovatelí (zahrnující počet, frekvenci, popř. částku zaplacenou v rámci splátek).
- Údaj o tom, zda je dřívější zaplacení splátek možné (pokud je to v podmínkách).
- Údaj o tom, zda je nezbytné zhodnocení majetku, a pokud ano, kdo má nést příslušné náklady.
- Všeobecné informace o daňovém profilu úroků ze stavebních půjček nebo o běžných veřejných dotacích, nebo informace o tom, kde je dále možno se poradit.
- Popřípadě lhůta pro splacení půjčky.
- Potvrzení, že příslušná instituce podepsala Kodex, a dále údaj o tom, že kopie Kodexu je v instituci dostupná.

4.2 Popis „produktu“ ve smlouvě

V této sekci má být poskytnut stručný, ale jasný popis produktu a mělo by být také zřejmé, resp. jednoznačně uvedeno:

- ▶▶ zda se jedná výhradně o úrokovanou stavební půjčku (tj. zda tato půjčka zahrnu-

je náklady spojené s umořením dluhu zaplacením celkové částky na konci) nebo o splácní stavební půjčky (tj. zda tato půjčka zahrnuje částky na zaplacení úroku a kapitálu za dobu platnosti stavební půjčky);

- ▶▶ zda podmínky stavební půjčky závisí na tom, že spotřebitel hradí určitou kapitálovou částku (obvykle vyjádřenou jako procento hodnoty domu);
- ▶▶ zda dodržování podmínek stavební půjčky garantuje třetí strana.

4.3 Nominální úroková míra, splátkový kalendář

Poskytované informace musí zahrnout údaj o klíčových podmínkách poskytování stavebních půjček – o úrokové míře. Popis má popřípadě zahrnovat podrobnosti o změnách úrokové míry, popř. včetně revizních lhůt a lhůt splatnosti a o příslušných ustanoveních (klausulích), o pokutách, o závazcích, o jejich krytí atd. Popis by měl obsahovat informace o tom:

- ▶▶ zda je proměnná úroková míra indexována (registrována) či nikoliv;
- ▶▶ zda se mají popř. uvádět podrobnosti o indexování (registraci).

Roční úroková míra pro finanční břemeno (Annual percentage rate of charge – APRC, podrobně viz kapitola 5) se vyjadřuje v procentech podle vnitrostátních předpisů; tam, kde vnitrostátní číselné údaje pro APRC nejsou zakotveny v legislativě, má být použita ekvivalentní platná úroková míra. Je však třeba si uvědomit, že se jedná o nesrovnatelné ukazatele.

V případě půjček poskytovaných výhradně na úrok mají být poskytnuty následující údaje:

- ▶▶ velikost každé pravidelné splátky úroků,
- ▶▶ velikost každé pravidelné platby v rámci splátkového kalendáře.

Půjčovatel má poskytnout reálné nebo názorné údaje o velikosti pravidelných splátek úroků, v závislosti na frekvenci splácní, a velikost každé pravidelné platby v rámci splátkového kalendáře, v závislosti na frekvenci splácní.

V případě potřeby je třeba uvést varování, že v rámci splátkového kalendáře nemusí být pokryta dlužná částka.

Jestliže půjčovatel uvádí splátkový kalendář a učinil jej součástí nabídky, pak je třeba jasně uvést, zda je tato nabídka součástí spotřebitelské smlouvy o tomto splátkovém kalendáři, nebo nikoliv. Tam, kde je velikost nákladů přímo nebo nepřímo řízena půjčovatelem, má být poskytnut předběžný odhad nákladů.

Popřípadě by mělo být zřejmé, zda se mají náklady platit bez ohledu na výsledek realizace žádosti o stavební půjčku.

Takové náklady mohou např. zahrnovat:

- ▶▶ administrativní náklady,
- ▶▶ právní poplatky,
- ▶▶ zhodnocení vlastnictví.

Jestliže by nabídka byla závislá na přijetí uvedených služeb zprostředkovaných půjčovatelem na straně spotřebitele (pokud to vnitrostátní legislativa dovoluje), musí to být jasně uvedeno.

Musí být poskytnut seznam jednorázových nákladů, které budou spotřebitelem hrazeny v případě odstoupení od stavební půjčky. Tento seznam má zahrnovat např.:

- ▶▶ pojištění proti nesplácní (nezaměstnanost/úmrtí),
- ▶▶ protipožární pojištění,

- ▶ stavební a majetkové pojištění.

Půjčovatel má poskytnout údaje o možnostech a termínech předčasných splátek, obsahující informace o jakýchkoliv uplatnitelných poplatcích. Tam, kde není možné v tomto stadiu smluvně sjednat poplatky, měly by být poskytnuty informace o tom, že má být uhrazena suma postačující pro kompenzaci nákladů půjčovatele vzniklých při zkrácení transakce.

Od půjčovatele se má vyžádat tzv. „názorná souhrnná tabulka umořování dluhu“. Ta zahrnuje přinejmenším:

- ▶ měsíční nebo čtvrtletní splátky (pokud přicházejí v úvahu) pro první rok, doplněné ročními číselnými údaji pro celou dobu platnosti půjčky.
- ▶ číselné údaje o:
 - ▶ uhrazené kapitálové částce,
 - ▶ úrokované částce,
 - ▶ nezaplacené kapitálové částce,
 - ▶ velikosti každé splácené částky,
 - ▶ součtu kapitálu a úroků.

Mělo by být jasně uvedeno, že tabulka slouží jen jako příklad, a pokud je navrhovaná stavební půjčka zatížena proměnnou úrokovou mírou, měla by obsahovat příslušné varování.

A může půjčovatel podmiňovat poskytnutí výše uvedených údajů podepsáním smlouvy? Nikoli. Tyto informace musí poskytnout, aby se spotřebitel mohl svobodně rozhodnout, zda úvěr za daných podmínek přijme.

4.4 Stavební spoření a úvěry

Oblast stavebních půjček nicméně jedno regulativní opatření na tuzemské úrovni obsahuje. Zákon o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření stanovuje s ohledem na spotřebitele jejich práva a povinnosti vůči stavební spořitelně.

Jedná se o:

- ▶ některé povinné náležitosti smlouvy o stavebním spoření a písemnou formu (§ 5 odst. 6, § 7 a 11), např.:
 - ▶ náležitosti týkající se úrokové sazby z vkladů a úrokové sazba z úvěrů;
 - ▶ možnost spořitelny jednostranně změnit úrokovou sazbu z vkladů za stanovených podmínek,
 - ▶ smlouva musí obsahovat do ukončení doby spoření, nejdéle po dobu 6 let od jejího uzavření, výši úplaty za vedení účtu stavebního spoření a za služby nezbytně související s vedením účtu; aj.
- ▶ právo účastníka na poskytnutí úvěru ze stavebního spoření na financování bytových potřeb,
- ▶ povinnost stavební spořitelny vypracovat a uveřejnit všeobecné obchodní podmínky, které schvaluje Ministerstvo financí.

5 SPOTŘEBITELSKÝ ÚVĚR (Libor Dupal)

Na některé finanční půjčky se kromě občanského zákoníku, popřípadě zákoníku obchodního, vztahuje zvláštní zákon – zákon o spotřebitelském úvěru (plná citace viz část 1, Úvod). Cílem této právní úpravy je vytvoření jednotných a průhledných pravidel pro realizaci spotřebitelského úvěru, která povedou k vyloučení aplikace nepřiměřených podmínek při sjednávání spotřebitelského úvěru a vytvoření takového právního prostředí, které bude shodné s prostředím společného evropského trhu. Jedná se o stanovení jen některých podmínek spotřebitelského úvěru, a zákon tedy nelze aplikovat na uzavírání kteréhokoliv úvěru či půjčky (např. hypoték – viz předcházející kapitola).

5.1 Co je to spotřebitelský úvěr?

Zákon o spotřebitelském úvěru definuje spotřebitelský úvěr jako „poskytnutí peněžních prostředků nebo odloženou platbu, například ve formě úvěru, půjčky nebo koupě najaté věci, za které je spotřebitel povinen platit“. Následují konkrétní příklady, na něž se nevztahuje, totiž na:

- ▶ smlouvu, ve které je poskytován spotřebitelský úvěr na koupi, výstavbu, opravu nebo údržbu nemovitosti,
- ▶ nájemní smlouvu, která po uplynutí určité doby nezaručuje převod vlastnického práva nebo práva obsahově obdobného vlastnickému právu,
- ▶ půjčku poskytnutou bez úroku nebo jakékoli úplaty,
- ▶ spotřebitelský úvěr na průběžné poskytování služeb, za které spotřebitel může platit v průběhu jejich poskytování formou splátek,
- ▶ smlouvu, ve které je poskytován spotřebitelský úvěr na částky nižší než 5 000 Kč nebo vyšší než 800 000 Kč; je-li uzavřeno více smluv, ve kterých se sjednává spotřebitelský úvěr za stejným účelem, považuje se pro tyto účely za jediný spotřebitelský úvěr souhrn všech těchto smluv,
- ▶ spotřebitelský úvěr, jehož splatnost nepřesahuje 3 měsíce nebo je splatný nejvýše ve 4 splátkách ve lhůtě nepřesahující 12 měsíců.

5.2 Kdo je spotřebitel, kdo věřitel?

Spotřebitelem je fyzická osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti a v jejíž prospěch je spotřebitelský úvěr sjednáván. Definice tedy vychází z podobného principu jako zákon na ochranu spotřebitele. Věřitelem je fyzická nebo právnická osoba poskytující spotřebitelský úvěr v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti nebo sdružení takovýchto osob. Musí být zcela zřejmé, zda je uzavírán smluvní vztah o spotřebitelském úvěru, či se jedná o jiný případ (např. podnikatelský úvěr).

5.3 Roční procentní sazba nákladů

Zákon o spotřebitelském úvěru zavádí ukazatel roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr (dále též RPSN). Tento údaj umožňuje spotřebitelům kvalifikovaně objektivnější porovnání úrovně jednotlivých spotřebitelských úvěrů nabízených na trhu a rozumí se jím procentní podíl z dlužné částky, který je spotřebitel povinen zaplatit věřiteli za období 1 roku.

RPSN je jedním z řady ekonomických ukazatelů, které vypovídají o úrovni platebních podmínek úvěru. Prostřednictvím RPSN lze posoudit výhodnost spotřebitelského úvěru. Vzhledem k tomu, že podoba vzorce vyžaduje, aby RPSN byla vypočtena metodou opakovaných aproximací, je nevhodnější k výpočtu použít počítačový program pro tento účel. Několik takových programů je k dispozici na stránkách www.coi.cz/Spotuver/uver.htm.

Základními vstupními parametry pro stanovení tohoto ukazatele je výše úvěru, údaj o termínu poskytnutí úvěru, informace o výši jednotlivých splátek, poplatků a případných dalších plateb a informace o lhůtě splatnosti těchto splátek, poplatků a případných dalších plateb.

Ukazatel RPSN není totožný s roční úrokovou sazbou (mírou). Jedná se o dva naprosto odlišné ukazatele. Jednomu a témuž spotřebitelskému úvěru bude tedy příslušet určitá hodnota ukazatele RPSN a jiná hodnota „roční úrokové sazby (míry)“. Proto např. interpretace, že „RPSN je roční úroková sazba, do jejíhož výpočtu jsou zahrnuty další platby související s úvěrem“, je zavádějící a naprosto chybná.

Platby, které je dle zákona třeba zahrnout do výpočtu RPSN, nejsou zákonem stanoveny taxativně. Jedná se ale např. o:

- ▶▶ poplatky vázící se k uzavření smlouvy (např. administrativní poplatky),
- ▶▶ poplatky vázící se k posouzení žádosti o úvěr,
- ▶▶ poplatky za přijetí platby spotřebitelského úvěru,
- ▶▶ poplatky za převod peněžních prostředků a poplatky za vedení účtu, pokud jsou nepřiměřeně vysoké a spotřebitel nemá možnost volby způsobu placení,
- ▶▶ platby za pojištění nebo záruku, pokud se bude jednat o pojištění nebo záruku, která má věřiteli zajistit splacení úvěru v případě smrti spotřebitele, jeho invalidity, pracovní neschopnosti nebo nezaměstnanosti,
- ▶▶ odkupní cenu předmětu leasingu (kupní cena hrazená leasingovým nájemcem leasingovému pronajímateli, po jejíž úhradě se leasingový nájemce stává vlastníkem předmětu leasingu), a další.

Zákon o spotřebitelském úvěru uvádí, že RPSN, nebo příklad jejího výpočtu, musí být součástí:

- ▶▶ jakékoliv nabídky spotřebitelského úvěru nebo zprostředkování smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr,
- ▶▶ reklamy nebo nabídky zboží nebo služby obsahující úrokovou sazbu nebo
- ▶▶ jakýchkoliv údajů týkajících se nákladů na úvěr.

Pouze taková reklama, která obsahuje úrokovou sazbu (např. roční, měsíční, týdenní atd.) nebo jakékoli údaje týkající se nákladů na úvěr, musí obsahovat RPSN nebo příklad jejího výpočtu.

Některé informace k RPSN v tezích:

- ▶▶ RPSN lze v průběhu trvání smlouvy měnit, je-li to ve smlouvě umožněno, ale za podmínek stanovených v zákoně;
- ▶▶ Zákon nestanoví maximální limit hodnoty RPSN;
- ▶▶ **Výhody ukazatele RPSN** oproti ukazateli úroková sazba:
 - Při výpočtu RPSN se zohlední nejen platba jistiny a úroků, ale rovněž platby některých dalších nákladů;
 - Jednotnost - ukazatel procentní sazba nákladů (RPSN) jsou všichni věřitelé povinni uvádět na roční bázi, což usnadní orientaci spotřebitelů. (V případě ukazatele „úroková

sazba” se lze setkat s úrokovou sazbou počítanou na různé bázi (roční, měsíční, týdenní, atd.), což některým spotřebitelům může ztěžovat orientaci v nabídce úvěrů.)

► Nevýhody ukazatele RPSN

- Některé náklady nemusí být do vzorce výpočtu RPSN zahrnuty. Pokud občan nepozná přesný mechanismus výpočtu RPSN, může dospět k zavádějícím výsledkům srovnávání různých půjček.
- Ukazatel RPSN může pomoci srovnat výhodnost jednotlivých nabídek jen tehdy, když se jedná o naprosto identické půjčky (stejná suma, stejná frekvence splátek, stejné období splacení).
- Velmi zavádějící je srovnávat půjčky na různé období splacení (např. zpravidla dlouhodobější bankovní půjčky s krátkodobými půjčkami nebankovních subjektů). Hodnota RPSN stoupá exponenciálně se zkracováním délky půjčky.
- Totéž platí i pro různé frekvence splátek. Plně identická půjčka, za kterou zákazník zaplatí celkově stejnou sumu, vykáže výrazně vyšší hodnoty RPSN v případě kratších intervalů splátek. Je to dané tím, že vzorec zohledňuje i tzv. časovou hodnotu peněz i tehdy, když z praktického hlediska je jejich hodnota mizivá (např. rozdíl mezi měsíčními a týdenními splátkami).
- Ani ukazatel RPSN nedokáže zohlednit tak závažné parametry půjčky, jako je bonita klienta (míra rizika pro věřitele) či serióznost věřitele (míra rizika pro dlužníka). Nižší bonita klienta vede k vyšší úrokové sazbě nebo k tvrdším podmínkám zajištění půjčky. Opomíjení těchto podmínek představuje největší nebezpečí pro spotřebitele.

5.4 Smlouvy o spotřebitelském úvěru

Na rozdíl od výše diskutovaných druhů spotřebitelských smluv nemůže být se sjednáván spotřebitelský úvěr, či dokonce mlčky – zákon o spotřebitelském úvěru uvádí (§ 4), že „(1) smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, musí být uzavřena písemně. Jedno vyhotovení smlouvy musí obdržet spotřebitel“.

Co musí být ve smlouvě obsaženo? Zákon o spotřebitelském úvěru dále uvádí (§ 4, 2), že (2) smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, musí obsahovat (také):

- a) stanovení roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr způsobem uvedeným v příloze zákona,
- b) stanovení podmínek, za kterých může být roční procentní sazba nákladů na spotřebitelský úvěr upravena a které nesmí být závislé pouze na vůli věřitele,
- c) stanovení maximální výše spotřebitelského úvěru, stanovení výše jednotlivých splátek, jejich počtu a přesného časového rozvržení,
- d) stanovení jednotlivých plateb, včetně těch, které nejsou spotřebitelským úvěrem a jsou uvedeny v § 2 písm. a) bodech 1 až 5, budou-li placeny spolu se spotřebitelským úvěrem; pokud jednotlivé platby nelze přesně stanovit, musí být uveden způsob jejich výpočtu,
- e) závazek věřitele informovat spotřebitele v průběhu plnění smlouvy o všech změnách roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr,
- f) u smluv, ve kterých se sjednává koupě najaté věci, výši spotřebitelského úvěru,
- g) ustanovení o právu na splacení spotřebitelského úvěru před stanovenou lhůtou (§ 11),

- h) podmínky, za kterých lze předčasně ukončit smluvní vztah,
i) způsob placení.

Dotaz: Mohu jako spotřebitel (dlužník) profitovat na tom, že smlouva, kterou jsem uzavřel, neobsahuje všechny zákonem stanovené náležitosti? Jaký postih plyne pro věřitele z toho, že smlouva sjednávající spotřebitelský úvěr neobsahuje všechny zákonem stanovené náležitosti?

Odpověď: V případě, že smlouva sjednávající spotřebitelský úvěr nebude splňovat určité náležitosti stanovené výše uvedeným zákonem a spotřebitel se rozhodne tuto skutečnost uplatnit u věřitele, bude spotřebitelský úvěr nadále považován za úvěr úročený diskontní sazbou České národní banky (platnou v době uzavření smlouvy). Diskontní sazba České národní banky bývá obvykle ze všech úrokových sazeb z úvěrů nejnižší. Kromě toho se stanou neplatnými ujednání o jiných platbách spotřebitelského úvěru. Toto ustanovení zákona představuje pro věřitele určitou formu postihu, na druhé straně dává spotřebiteli možnost těžit určitou finanční výhodu v důsledku pochybení věřitele (až na výjimky bývá úroková sazba úvěru vyšší než diskontní sazba ČNB, tj. v praxi dochází ke snížení úvěrových splátek). Aktuální výši diskontní sazby ČNB můžete najít na adrese http://www.cnb.cz/faq_o4.php.

Dotaz: Je právní nárok na splacení úvěru před stanovenou dobou? Je pravda, že v případě předčasného splacení spotřebitelského úvěru nemá věřitel právo požadovat na spotřebiteli žádné vyrovnání za předčasné splacení?

Odpověď: Zákon o spotřebitelském úvěru deklaruje spotřebiteli právo na předčasné splacení úvěru, včetně nároku spotřebitele na snížení plateb se spotřebitelským úvěrem souvisejících o takovou částku, aby splacením spotřebitelského úvěru před dobou splatnosti nezískal žádný z účastníků smlouvy o spotřebitelském úvěru nepřiměřený prospěch na úkor ostatních účastníků.

5.5 Dozor

V případě spotřebitelských problémů jistě nabídne kontakt a radu v první řadě kterékoli spotřebitelské sdružení (např. SČS – www.regio.cz/spotrebitel). Nicméně dozorovým orgánem pro tyto případy je Česká obchodní inspekce (ČOI), na niž se s důvěrou obraťte. Řadu informací naleznete na jejich internetových stránkách (www.coi.cz), z nichž byly čerpány informace i pro tuto publikaci.

Těžiště dozoru ČOI spočívá v kontrole náležitostí smluv sjednávajících spotřebitelský úvěr (§ 4 a § 5 zák. č. 321/2001 Sb.) a v kontrole reklamy spotřebitelského úvěru (§ 3 zák. č. 321/2001 Sb.).

Za nedodržení podmínek stanovených výše uvedeným zákonem může Česká obchodní inspekce uložit pokutu až do výše 1 mil. Kč (za opakované porušení povinností v průběhu jednoho roku ode dne poslední kontroly lze uložit pokutu až do výše 2 mil. Kč).

Dalším důsledkem porušení může být pro věřitele povinnost snížit odpovídajícím způsobem splátky (a neinkasovat případné další platby) – viz výše.

6 FINANČNÍ ARBITR A MIMOSOUDNÍ VYROVNÁVÁNÍ SPORŮ (Otakar Schlossberger)

Redakčně zkráceno (SČS); plný text podkladu finančního arbitra je k dispozici na www.regio.cz/spotrebitel.

6.1 Mimosoudní vyrovnávání sporů ve vybraných oblastech bankovní činnosti

Evropská legislativa vyžaduje, aby členské státy zajistily existenci vhodných a účinných nápravných postupů pro řešení stížností klientů v oblasti upravené touto směrnicí. Totéž pak platí v oblasti elektronických platebních prostředků. Vychází se zde z myšlenky, že klasická soudní cesta není v mnoha případech efektivní, neboť zejména náklady spojené se sporem často převyšují předmětnou částku a složitost soudního řízení je pro klienta – spotřebitele – odrazujícím prvkem. Překážkou se může jevit také zdlouhavost soudního řízení. Tato oblast je řešena zákonem č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech (zákon o platebním styku).

A právě tento zákon předpokládá v části druhé a části třetí vznik zvláštního orgánu pro mimosoudní urovnávání sporů, které mohou vzniknout mezi poskytovateli služeb a jejich klienty. Kdo jsou poskytovatelé služeb podle tohoto zákona? Jedná se o banky a jiné převádějící instituce a dále o vydavatele tzv. elektronických platebních prostředků, kterými mohou být také banky, ale i jiné osoby.

Česká republika se zhostila úkolu uvedeného v zákoně o platebním styku – vytvořit orgán pro řešení sporů – tak, že vypracovala zvláštní zákon, který byl publikován pod číslem 229/2002 Sb., jako zákon o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon je legislativním naplněním zmíněného právního předpokladu.

6.2 Co řeší finanční arbitř?

Smyslem celé právní úpravy je vytvoření podmínek pro rozhodování sporů vymezených zákonem. Přestože zákon používá pojem „spor“, jedná se v podstatě o stížnost klienta – na spotřebitele na vybrané bankovní služby. Řízení může být zahájeno jen na návrh klienta.

Řízení upravené zákonem o finančním arbitrovi je určeno k řešení stížností klientů při provádění převodů peněžních prostředků, pokud částka převodu nepřevyšuje ke dni účinnosti příkazu k převodu 50 tis. EUR, a dále spory, které vznikají mezi vydavatelem elektronických platebních prostředků a jejich držiteli. Finanční arbitř je fyzická osoba, která je oprávněna rozhodovat spory, které spadají do její kompetence. Řeší jak tuzemské spory, tak i spory vyplývající z přeshraničního platebního styku. Jedná se v podstatě o případy, kdy klient instituce na území České republiky realizuje převody do zemí EU nebo Islandu, Lichtenštejnska a Norska. Klient – spotřebitel bankovních služeb – si tak stěžuje na instituci, která je oprávněna provádět převody ve smyslu zákona o platebním styku nebo na vydavatele elektronických platebních prostředků. Kromě těchto základních kompetencí může finanční arbitř řešit také převody, které realizovala instituce, avšak klient instituce k nim nedal podnět. V podstatě by se jednalo o podvodnou transakci, ke které nedal podnět majitel účtu nebo jiná oprávněná osoba, jež může disponovat s peněžními prostředky na účtu, nýbrž někdo úplně jiný.

6.3 Řízení před arbitrem

Řízení před finančním arbitrem se zahajuje na základě návrhu klienta – spotřebitele bankovních služeb – ve vymezených oblastech. Podmínkou pro zahájení řízení je však přípustnost návrhu. Za nepřipustný se považuje ten návrh, který např. nespadá do působnosti finančního arbitra nebo ve věci rozhodl soud či rozhodčí soud nebo řízení před těmito orgány již bylo zahájeno. Nelze také zahájit řízení před finančním arbitrem tehdy, bylo-li již arbitrem rozhodnuto v této věci dříve. Formulář pro zahájení řízení je k dispozici na webových stránkách www.finarbitr.cz

a finanční arbitř je povinen poskytovat individuální pomoc při sepisování žádosti, pokud o to navrhovatel požádá.

Důležitou součástí návrhu je doklad o skutečnosti, že klient – navrhovatel – vyzval svou instituci (nejčastěji však banku) k nápravě, ta však jeho požadavku buď nevyhověla nebo na něj vůbec nereagovala. V tomto případě postačí také čestné prohlášení navrhovatele, že danou instituci vyzval a ta byla vůči jeho stížnosti nečinná. Řízení se nezaplatňuje. Každý z účastníků řízení před finančním arbitrem nese své náklady s výjimkou nákladů na případné tlumočení, jež hradí strana žalovaná.

Samotné řízení před finančním arbitrem se řídí správním řádem, a to přiměřeně, pokud není zákonem o finančním arbitrovi řečeno něco jiného. Zákon o finančním arbitrovi stanoví pro vydání rozhodnutí lhůtu třiceti dní. Není-li to možné, je potřeba o prodloužení lhůty pro vydání rozhodnutí účastníky řízení uvědomit. Rozhodnutí ve věci samé, které vydává finanční arbitř, se nazývá nález.

Odchylně od správního řádu je upraveno odvolací řízení. Aby se věci nemusel ihned zabývat soud, dává se účastníkům řízení i finančnímu arbitrovi možnost věc přezkoumat a na základě námitek nález změnit nebo potvrdit. Oběma stranám sporu je však vždy zajištěna možnost soudního přezkumu jako nástroj dodržování zákonnosti.

Pokud byla instituce ve sporu neúspěšná z důvodu porušení zákona o platebním styku nebo dalších právních předpisů týkajících se působnosti finančního arbitra, musí finanční arbitř uložit instituci pokutu ve výši deseti procent sporné částky, nejméně však deset tisíc korun českých. Každá instituce, která nebude mít ve sporu úspěch, zaplatí vždy tuto částku. Rozhodnutí o uložení pokuty je součástí nálezu finančního arbitra.

6.4 Mezinárodní spolupráce FIN-NET

Důležitou součástí činnosti arbitra je mezinárodní spolupráce, zejména s členskými zeměmi Evropské unie. Finanční arbitř České republiky se v březnu roku 2006 stal součástí tzv. FIN-NET, což je zkratka pro „Cross-border Out-of-Court Complaints Network for Financial Services“.

FIN-NET sdružuje příslušné členské instituce pro mimosoudní řešení sporů ve finanční oblasti za účelem pomoci spotřebitelům s jejich problémy, které jim vznikají se zahraničními subjekty, např. bankami, pojišťovnami, stavebními spořitelny či investičními společnostmi. Členy FIN-NET jsou následující členské země Evropské unie: Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Portugalsko, Řecko, Spolková republika Německo, Španělsko, Švédsko a Velká Británie. Z nových zemí jsou členy FIN-NET Polsko, Lotyšsko, Litva, Kypr, Malta a Česká republika. Dále jsou jejími členy také země Evropského hospodářského prostoru, a to Island a Norsko.

FIN-NET má především tyto tři hlavní cíle:

- ▶ zajistit spotřebitelům snadný přístup k mimosoudnímu řešení prostřednictvím poskytování obsáhlých informací o sporných přeshraničních případech;
- ▶ zaručit efektivní výměnu informací mezi evropskými institucemi pro řešení sporů, aby přeshraniční stížnosti byly zpracovávány co nejrychleji, efektivně a profesionálně;
- ▶ zaručit jednotné minimální normy pro mimosoudní řešení sporů v různých zemích Evropského hospodářského prostoru.

Snahou členů FIN-NET je zejména zlepšení mimosoudního řešení sporů v rámci Evropské unie. Za tímto účelem uzavřeli členové FIN-NET dohodu, která stanoví rámec přeshraniční spolupráce a zásady mimosoudního řešení sporů. Tato dohoda obsahuje také prohlášení o záměru, podle něhož chtějí příslušné instituce členů FIN-NET dodržovat standardy kvality podle Doporučení 98/257/ES ze dne 30. 3. 1998 (dále jen Doporučení).

V tomto Doporučení je pro příslušné instituce stanoveno následujících sedm zásad vztahujících se k mimosoudnímu řešení sporů v oblasti spotřebitelských práv:

- ▶ nezávislost institucí pro urovnání sporů, která zaručuje nestranné postupy;
- ▶ transparentnost řízení tak, aby byly obstarány všechny potřebné informace a výsledek mohl být objektivně posouzen;
- ▶ způsob postupu, který umožňuje, aby mohly být předneseny všechny argumenty a strany byly vzájemně informovány o svých stanoviscích;
- ▶ efektivita řízení, umožňující využít přednosti alternativního řešení sporů, tj.:
 - přístup bez zapojení právního zástupce,
 - bezplatné, příp. nenákladné řízení,
 - rychlé vyřízení,
 - aktivní role instituce pro řešení sporů, která může pro řešení přizvat všechny subjekty;
- ▶ právní umírněnost tak, aby se rozhodnutím instituce pro řešení sporů neztratila ochrana daná nyníjšími předpisy na ochranu spotřebitelů,
- ▶ volnost jednání,
- ▶ možnost zastupování třetí osobou.

Členské státy Evropské unie byly požádány Evropskou komisí, aby sdělily, které instituce pro mimosoudní řešení sporů dodržují ve své zemi zásady tohoto Doporučení, protože do FIN-NET mohou být přijaty pouze ty instituce, které byly členskými státy v této souvislosti uvedeny.

Lze konstatovat, že institut finančního arbitra České republiky naplňuje výše uvedené atributy Doporučení EU.

7 DOPORUČENÍ NA ZÁVĚR

Orientovat se hlouběji v problematice spotřebitelských půjček a úvěrů není jednoduché. Pozorný čtenář této publikace zaznamenal, že jen některé oblasti (druhy půjček) jsou upraveny harmonizovanými pravidly na evropské úrovni. Obecně je každá spotřebitelská smlouva sice upravena občanským zákoníkem, ale je dobré vnímat specifika jednotlivých druhů půjček a úvěrů.

Z textu je zřejmé, že ukazatel roční úrokové míry nemusí být dostatečnou informací pro porovnání různých nabídek různých poskytovatelů půjček. Spotřebitel má vzít v úvahu i další platby a poplatky, kterými ho poskytovatel půjčky váže. Pro oblast spotřebitelských úvěrů nám slouží ukazatel, který má poněkud složitý název: roční procentní sazba nákladů (RPSN). Vyjadřuje souhrn nákladů, které dlužník musí průběžně uhrazovat, a slouží právě pro srovnání různých nabídek. Přesto se tento ukazatel dosud příliš neujal a jeho výhody nejsou dosud spotřebitelskou veřejností účinně využívány.

Je třeba podotknout, že spotřebitel by měl srovnávat různé produkty s dobrým porozuměním věci.

Jedná se nejen o využití výše zmíněného nového ukazatele pro porovnání spotřebitelských úvěrů, ale i o další aspekty, které jednotlivé produkty (půjčky a úvěry) od sebe výrazně odlišují. Týkají se samozřejmě také základních podmínek poskytnutí úvěru, z hlediska jeho dostupnosti, podmínek ručení, doby splatnosti atp., to vše pochopitelně v návaznosti či v souvislosti s vyšší úrovní či RPSN atp.

Podpis smlouvy by nikdy neměl spotřebitel uzavírat v časové tísní a bez hlubokého seznámení se s textem. Měl by se změnit dosud běžný postup, kdy smlouva je podepsána a uzavřena bezprostředně po jejím předložení poskytovatelem (ať již v bance, či mimo provozovnu). Naopak, smlouvu je třeba odnést domů a ponechat si dostatečný čas na její pročetí a na konzultace se zkušenějšími členy rodiny nebo s přáteli; tento čas také může být využit na vyhledání odborné právní pomoci. Pozornost je třeba věnovat každé části textu, včetně poznámek psaných „miniaturními“ písmeny. Nesrozumitelné části je třeba si nechat vysvětlit a případně i požadovat přesnější vyjádřenou úpravu textu.

Pokud se spotřebitel dostane do sporu s poskytovatelem služby, měl by hledat možnosti mimosoudního urovnání. Obvykle k tomu potřebuje dosáhnout souhlasu druhé strany. Finanční arbitér je osobou, která mu může v řadě případů pomoci. Jeho působnost je omezená, podání však může být uplatněno „jednostranně“ klientem – spotřebitelem.

Na samém počátku by však měl spotřebitel velmi zvažovat své možnosti budoucího splácení, a tedy to, zda si půjčku brát. Využívání půjček a úvěrů sice patří k moderní společnosti, ale přecenění vlastních možností může vést dlužníka do nepříjemných životních situací. Neměli bychom proto též podléhat často velmi agresivní formě reklamy subjektů nabízejících půjčky a úvěr.

7.1 Doporučené kroky při půjčování si peněz

Občan-spotřebitel, který si vypůjčí peníze, ať už v hotovosti nebo je jimi uhrazeno zboží, které kupuje, se stává DLUŽNÍKEM. Ten, kdo mu peníze půjčí, resp. za něj zboží uhradí, je jeho VĚŘITELEM – tedy „tím, kdo věří, že mu zapůjčená částka bude dlužníkem uhrazena“. Je logické, že věřiteli si naučtuje (přesněji „může naučtovat“) „něco navíc“ – co uhradí jeho náklady a rizika na poskytnutí půjčky a vytvoří mu zisk.

Jak se máme my, spotřebitelé, chránit, abychom se nestali obětí lichvářů?

1. Dobře uvážit, proč, zda vůbec, na co a na jak dlouho si chci vypůjčit.
2. Dobře zvážit všechna možná rizika. Co se stane, když nebudu schopen půjčku/úvěr splácet? Co si mohu dovolit riskovat? Např. zastavit vozidlo nutné k výdělečné činnosti nebo k vození nemocného člena rodiny, zastavit bydlení, když nemám kam jít?
3. Vytípat vhodného a důvěryhodného věřitele, resp. prostředníka. Radíme preferovat společnosti, které:
 - i. mají oficiální sídlo, síť poboček, kde mohou získat další informace, kde si mohou případně stěžovat
 - ii. mají jasnou vlastnickou strukturu, stojí za nimi finančně silná společnost, základní informace je možné si ověřit v rejstříku firem, doporučujeme také ověřit si v různých registrech firem v konkurzu a pod., zda se proti nim nevede soudní řízení
 - iii. mají vlastní internetové stránky, na kterých se dozvíte více
 - iv. mají v poskytování půjček tradici, ověřenou spolehlivost, mají několik set tisíc zákazníků
 - v. působí na burze cenných papírů – takové společnosti jsou pod velice přísnou kontrolou a je vysoká záruka, že se budou chovat zodpovědně.

Uvažme, zda doporučení známých je skutečně hodnověrné, a v každém případě si ho doložme výše uvedenými informacemi. Zcela jistě takto také postupujeme, když se chceme opřít o informaci na základě reklamy.

4. **Smlouvu o půjčce uzavřít písemně a velmi přesně a podrobně** v ní uvést vše, na čem jsem se s věřitelem dohodl/a, především pak výši půjčky, výši úroku z půjčky a dobu její splatnosti.
5. Pokud mám schopnosti či možnosti to rozlišit (např. přímým odkazem na zákon v uzavírané smlouvě, na čemž mohu trvat – samozřejmě v případech, kdy je relevantní) upřednostnit půjčku, která je úvěrem ve smyslu zákona o **spotřebitelském úvěru** (právní ochrana spotřebitele je zde vyšší než v případě jiných půjček).
6. Ve smlouvě musí být jasně a přehledně určeno:
 - i. výše a frekvence splátek,
 - ii. úrok (nutno rozlišit, zda je úrok roční, měsíční apod.),
 - iii. roční procentní sazba nákladů,
 - iv. jiné náklady a poplatky.

je potřeba si ujasnit: kolik budu platit (např. měsíčně), jak dlouho a **KOLIK NAKONEC CELKEM ZAPLATÍM**. To je zásadní informace pro případné uzavření smlouvy o posuzované půjčce.

7. Ujasnit si, jak si věřitel ve smlouvě **zajišťuje vrácení půjčky** (smluvní pokuta, ručení, zástavní smlouva, tak jak je to popsáno na příslušných místech textu publikace): Zajištění závazků je třeba věnovat pozornost, neboť důslednou realizací práv věřitele plynoucích mu ze zajištění může být jako dlužník nepřijemně překvapen a mnohdy citelně dotčen na svém majetku či právu s ním nakládat.
8. **Ověřit si, jaké jsou podmínky pro splacení dluhu před dobou stanovenou ve smlouvě**. Zákon uvádí, že v takovém případě má spotřebitel nárok na snížení plateb se spotřebitelským úvěrem souvisejících o takovou částku, aby splacením spotřebitelského úvěru před dobou splatnosti nezískal žádný z účastníků smlouvy o spotřebitelském úvěru nepřiměřený prospěch na úkor ostatních účastníků. Pokud se tyto podmínky budou jevit nepřiměřené, je lépe takovou smlouvu neakceptovat a odmítnout ji.
9. Smlouvu nepodepisovat při první návštěvě zprostředkovatele (dealera), vyžádat si a ponechat čas na důkladné pročtení a zvážení podmínek. Preferovat věřitele, kteří svoje **smlouvy** dají k **dispozici předem** nebo je jinak zveřejní, obvykle na svých webových stránkách. Je u nich záruka, že nemají co tajit. Navíc máte možnost si vše prostudovat před tím, než s nimi vůbec vstoupíte do kontaktu.
10. V případě jakéhokoliv podezření na neserióznost zprostředkovatele (dealera) (odmítání vysvětlit dotazy, vykrucování se, odporující si odpovědi, odmítnutí upřesnění textu smlouvy s argumentem, že se jedná o daný text, který nelze měnit, atd.), **přerušit jednání a smlouvu odmítnout**.
11. Při problémech s poskytovatelem půjčky využít pomocnou ruku
 - i. České obchodní inspekce (www.coi.cz);
 - ii. Spotřebitelské organizace (např. Sdružení českých spotřebitelů – www.regio.cz/spotrebitel);
 - iii. Organizace napomáhající dlužníkům řešit jejich problém (např. SPES – www.pomocsdluhy.cz).

Vydané a připravované tiskoviny SČS:

KonzumentTest č. 1 (2004) Je váš oběd bezpečný? Vydání novin zaměřené tematicky na některé aspekty značení potravin. Specificky se zabývá tématem potravin ošetřených ionizačním zářením. (rozebráno)

KonzumentTest č. 2 (2004) Podepsat můžeš, přečíst musíš! Vydání novin v rámci stejnojmenné kampaně. Stručná forma obsáhlejší brožury.

KonzumentTest č. 3 (2005) Technické normy a svět kolem nás. Uvědomujeme si jako spotřebitelé význam technické normalizace?

KonzumentTest č. 4 (2006) Dětské boty: Problém opět, zas a znovu... Jak předcházet deformacím dětských nohou...

KonzumentTest č. 5, (2006) E-commerce... Elektronický obchod, jak vybírat, jak předcházet problémům.

Průvodce spotřebitele (1/2003) Obsahuje základní informace o postupech spotřebitele při nákupu a uplatnění reklamace. Též příklady řešení případů z poradenské služby SČS. Autoři: Dupal, Novák (rozebráno)

Podepsat můžeš, přečíst musíš! (2004) Jak si půjčovat. Autoři: Dupal, Novák, Schlossberger

Rádce spotřebitele 1 – Spotřebitelské smlouvy (2005) Komplexní pojetí problematiky spotřebitelských smluv. Publikace zahrnuje problematiku spotřebitelských úvěrů. Computer Press Brno. Autoři: Dupal, Novák, Schlossberger (Distribuce: Computer Press)

Rádce spotřebitele 2 – Rizika při nákupu zboží (včetně označování potravin a problematiky potravin ošetřených ionizovaným zářením – 2005) Rekapitulace informací publikovaných v Průvodci spotřebitele 1, aktualizovaných a zejména doplněných o specifická témata potravin. Computer Press Brno. Autoři: Dupal, Novák, Michalová (Distribuce: Computer Press)

Informace a značky na elektrospotřebičích (2005) Autoři: Dostál, Dupal, Vlček

Informace a značky na obuvi a textilu (2005) Autoři: Doležalová, Dostálková

Informace a značky na potravinách (2006) Autor: Michalová

Informace a značky na stavebních výrobcích (2006) Kolektiv autorů

Bezpečnost výrobků a technické normy (2005 a 2006) Dosud nepeložené Pokyny ISO/IEC pro oblast tvorby norem se zaměřením na bezpečnost výrobků, na zohlednění výrobků z hlediska bezpečnosti pro děti a na zohlednění potřeb seniorů a osob s postižením.

Doplňky stravy a jejich značení (2006) Zajímavý druh potravin pod drobnohledem renomované autorky. Autor: Michalová

Pijeme zdravě? (2006) Zdravotní nezávadnost vody balené i z vodovodu, pitný režim apod. Autor: Havlík

Spotřebitel a cesty evropské normalizace (2006) Zahrnuje vybrané kapitoly Vadéméka evropské normalizace a další texty, je určena odborné spotřebitelské veřejnosti.

Rizika nesprávného používání elektrických spotřebičů (2007) Autor: Vlček

Vydané publikace jsou distribuovány prostřednictvím kontaktních míst Sdružení českých spotřebitelů (adresy viz www.regio/spotrebitel), popřípadě ve spolupráci s dalšími partnery (některé poradní kanceláře ČOI, některé Občanské poradny aj.). Kontaktní údaje SČS:

Sdružení českých spotřebitelů / Czech Consumers Association

Budějovická 73, Praha 4, 140 00 (Czech Republic)

tel.: +420 261262280, fax: +420261262268

e-mail: spotrebitel@regio.cz, www.regio.cz/spotrebitel

Tiskoviny vydané Computer Press Brno jsou v knižní distribuci nebo je lze objednat u Computer Press Brno.

Edice Průvodce spotřebitele, svazek č. 10 – Umíme si půjčovat?, 1. vydání (přepracovaný svazek č. 2 z r. 2004)

Vydalo: © Sdružení českých spotřebitelů, Praha, listopad 2006

© Ing. Libor Dupal, JUDr. Ing. Otakar Schlossberger, JUDr. Petr Toman

Redakční úpravy, příprava k tisku, předmluva: Ing. Libor Dupal

Obálku a grafickou úpravu navrhla a sazbu připravila Kateřina Tomášková – k-studio

Tisk zajistila společnost Dinocommerce, s.r.o.

ISBN 80-239-8484-5

Některé organizace aktivně spolupracující se Sdružením českých spotřebitelů:

SDRUŽENÍ ČESKÝCH SPOTŘEBITELŮ
CZECH CONSUMERS ASSOCIATION
www.regio.cz/spotrebitel

Kontaktní místo

Sdružení českých spotřebitelů
Budějovická 73, 140 00 Praha 4, tel./fax: 261 262 280 / 261 262 268,
e-mail: spotrebitel@regio.cz; www.regio.cz/spotrebitel

Libor Dupal, Otakar Schlossberger, Petr Toman

Tato publikace byla vytvořena za finančního příspěvní Britské obchodní komory Česká republika, České advokátní komory a Ministerstva průmyslu a obchodu v rámci grantu uděleného na projekt „SČS radí a zastupuje, informuje a vzdělává“.